

Domsagohistorik

Ängelholms tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Ängelholms tingsrätt

Ängelholm blev tidigt centrum för handeln i nordvästra Skåne. Staden, som grundades 1516, förlorade sina köpingsrättigheter till förmån för Landskrona och Helsingborg i mitten av 1500-talet. Ängelholm återfick emellertid sina stadsrättigheter 1767. Mitt i staden, i närheten av järnvägsstationen, ligger domstolsbyggnaderna: det gamla rådhuset från 1775 (Stortorget) samt kronohäktet och tingsrätten (Tingstorget).¹

Svensk rätt infördes i Skåne i början av 1680-talet, och rättsväsendet försvenskades.² Vid den tiden bildade Södra och Norra Åsbo en gemensam häradsrätt. År 1691 tillkom Bjäre härad, som tidigare hade varit förenade med Luggude.³ Tingsställena var placerade i Ängelholm (Bjäre), Åstorp (Södra Åsbo) samt Åby, sedermera Klippan (Norra Åsbo). Tingshuset i Åstorp uppfördes 1690 precis vid en väggkorsning.⁴ Vid mitten av 1800-talet flyttade Södra Åsbo sitt tingsställe till Klippan.⁵

År 1675 beslutades i en kunglig resolution⁶ att en domstol, en byrätt, skulle inrättas i Ängelholm och man skulle inte längre lyda under Bjäre häradsrätt.⁷ Byrätten omvandlades till kämnersrätt sedan svensk rätt införts på 1680-talet. Till en början lydde kämnersrätten under Skånes landsting, men lades 1689 under Helsingborgs rådhusrätt.⁸ Invånarna i Ängelholm ville 1719 att staden även skulle få en rådhusrätt. Önskemålet riktades till riksdagen, men ingenting hände i frågan och man fortsatte att lyda under Helsingborg.⁹ Svåra bränder härjade 1744 och 1745, då staden i princip förstördes helt.¹⁰ Ängelholm återfick fullständiga stadsrättigheterna 1767, staden erkändes som en judiciell enhet och man fick äntligen en egen rådhusrätt.¹¹

Fram till 1775 höll rätten sina förhandlingar i hyrda lokaler runt om i Ängelholm.¹² Man diskuterade om staden skulle uppföra ett riktigt rådhus eller inte, men inga konkreta förslag lades fram. År 1774 konstaterade man att stadens finanser var så pass goda att man hade mer än tillräckliga medel för att uppföra ett rådhus vid torget. Byggnaden var klar i slutet av 1775. Vid synen av rådhuset framfördes emellertid en lång rad anmärkningar: rummen var längre och kortare än vad som avtalats i kontraktet, dörrarna fanns inte på rätt plats, en trappa saknades och det fanns bara en halv skorsten!¹³ Missnöjet med huset var stort på vissa håll, och man undersökte om man skulle kunna sälja huset för att bli av med det. Huset såldes och hyrdes ut till privatbostad fram till 1788, då rådhusrätten flyttade in igen. Under mellantiden hade rådhusrätten varit inhyst i ett annat hus i staden. År 1793 köpte dock staden tillbaka

¹ NE, Bd 20, Höganäs 1996, s. 408.

² Johannesson, Gösta *Skånes historia* 3:e upplagan, Malmö 1977, s. 201.

³ Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955, s. 405

⁴ Andersson Erik, *Byn vid vägkorset – om Åstorp genom tiderna*, Åstorp, Studieförb. Vuxenskolan Helsingborg 1985, s. 7.

⁵ Almquist s. 405.

⁶ Kungl. Resolution den 27/9 1675

⁷ Enghoff, Karl, *Ängelholm 1516-1916. Översikt över stadens fyrahundraåriga historia*, Lund 1929 s. 97f.

⁸ Enghoff s. 104; Johannesson, 1980, s. 109f.

⁹ Enghoff s. 143; Johannesson, s. 212.

¹⁰ ”*Sveriges städer nu och fordom*. 1918, s. 34.

¹¹ Bringmark, Gösta *Ängelholm: framtidsstad på gammal grund: en krönika i ord och bild till 450-årsminnet*, Malmö 1966., s. 35; Kungl. resolution den 29/1 1767 (Enghoff s. 145).

¹² Enghoff s. 224.

¹³ Enghoff s. 230f.

byggnaden.¹⁴ År 1780 uppfördes även ett stadshäkte bredvid rådhuset. Häktet blev kronohäkte 1840.¹⁵ Rådhusrätten flyttade 1896 till nya lokaliteter i det så kallade Hjortska huset, donerat av häradshövdingen Fredrik Hjort.

I Ängelholm fanns ett tingshus för Södra Åsbo och Bjäre domsaga som hade köpts in 1820. Huset låg på den tomt där Ängelholms gamla stadshus var beläget. Man diskuterade 1852 att flytta tingsstället till Grevie eller Förslöv. Förslaget avslogs emellertid tre år senare med motiveringen att tingsstället skulle ligga i Båstad. Kungl. Maj:t menade dock att tingsstället borde vara förlagt till den plats där kronohäktet fanns. Sålunda blev Ängelholm laga tingsställe 1858. Samtidigt beslutades att ett nytt tingshus skulle uppföras där.

Ett nytt tingshus stod också färdigt 1861 för Södra Åsbo och Bjäre häraders domsaga. Från och med ingången av 1878 slogs Bjäre och Södra Åsbo ihop till ett tingslag med tingsställe i Ängelholm. Norra Åsbo härad bröts ut och bildade en egen domsaga (se Klippans tingsrätt).¹⁶

Ängelholm hade rådhusrätt fram till 1948, då staden lades under landsrätt (Södra Åsbo och Bjäre domsaga). År 1932 hade det kommit en lag med bestämmelser om stads och landsbygd förenande i judiciellt avseende.¹⁷ Kommunsammanslagningar ägde rum i början av 1950-talet. Södra Åsbo och Bjäre domsagas häradsrätt hade fortfarande sitt tingsställe och kansli i Ängelholm.¹⁸ År 1971 genomfördes stora förändringar i domstolsorganisationen. Häradsrätterna och rådhusrätterna slog samman till tingsrätter. Vid samma tid genomfördes också ytterligare kommunsammanslagningar. Södra Åsbo och Bjäre domsagas häradsrätt blev 1971 Ängelholms tingsrätt. Tingsställe och kansli fanns fortfarande i Ängelholm.¹⁹ Tingsrätten är ännu inhyst i tingshuset från 1861.

¹⁴ Enghoff s. 242.

¹⁵ Bringmark s. 23.

¹⁶ Bihang till SFS 1877 nr 30.

¹⁷ SFS 1947:333.

¹⁸ Södra Åsbo och Bjäre domsagas häradsrätt omfattade 1952 av följande område: Kvidinge, Ausås, Baråkra, Hjärnarps, Förslövsholms och Västra Bjäre landskommuner, Åstorps och Båstads köpingar samt Ängelholms stad (SFS 1950:450).

¹⁹ Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 3062/69, s. 3f. Ängelholms tingsrätts domkrets utgjordes av Ängelholms, Båstads Åstorps och Kvidinge kommuner. Efter det att alla kommunförändringar var klara bestod Ängelholms tingsrätts domkrets Båstads, Åstorps och Ängelholms kommuner (SFS 1973:740).

Ängelholms tingsrätt
Tingsrättens jurisdiktionsområde
 Båstads kommun
 Åstorps kommun
 Ängelholms kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Ängelholms tingsrätt

Gustaf Olof Rosenqvist	1971–1972 ²⁰
Per Axel Gunnar Hansén	1975–1979 ²¹
Nils Arne Reis	1980–1992
Sigurd Gustaf Daniel Heuman	1992-

Bjäre härad

Domsagotillhörighet:

1682–1691	Med Luggude härad
1691–1877	Med Södra Åsbo och Norra Åsbo härad ²²
1878–1970	Med Södra Åsbo härad ²³

Tingsplatser:

–tidigt 1800-t	Båstad
tidigt 1800-tal – 1970	Ängelholm

Häradshövdingar

Christoffer Möller	1682–1689
Magnus Paulin	1689–1691
Bartolomeus Ment	1691–1693
Anders Klein	1693–1715
Daniel Ekvall	1716–1722
Olof Linnerhielm	1722–1733
Carl Gustaf Danckwardt	1733–1745
Ernst Fredrik von Döbeln	1745–1752
Carl Johan Gyllenpalm	1753–1776
Fredrik Gram	1776–1790
Daniel Ahlberg	1790–1799
Magnus Flinck	1799–1810
Magnus Anton von Celse	1810–1820
Carl Fredrik Aspelin	1820–1825
Martin Friis	1826–1843
Fredrik Hjort	1843–1877
Wilhelm Reinhold Wester	1878–1900
Erik Marcks von Württemberg	1900–1903
Herman Edvard Louis Améen	1904–1909
Jacob Linders	1909–1938
Gustaf Axel Vilhelm Eriksson	1938–1962
Gustaf Olof Rosenqvist	1963–1970

Södra Åsbo härad

Domsagotillhörighet:

²⁰ Vakant 1973 och 1974.

²¹ Hansén tjänstgjorde som tf lagman åren 1973 och 1974.

²² Jfr Generalguvenörens skr. den 4 april 1691.

²³ Jfr kungl. brev den 1 juni 1877. Domsagan benämndes Södra Åsbo och Bjäre domsaga.

	1682–1691	Med Norra Åsbo härad
	1691–1877	Med Norra Åsbo och Bjäre härad ²⁴
	1878–1970	Med Bjäre härad ²⁵
Tingsplatser:	1680–1816	Åstorp
	omkring 1850–1877	Åby (nuvarande Klippan)
	1878–1970	Ängelholm

Häradshövdingar

Anders Klein	1682–1691
Bartolomeus Ment	1691–1693
Anders Klein	1693–1715
Daniel Ekvall	1716–1722
Olof Linnerhielm	1722–1733
Carl Gustaf Danckwardt	1733–1745
Ernst Fredrik von Döbeln	1745–1752
Carl Johan Gyllenpalm	1753–1776
Fredrik Gram	1776–1790
Daniel Ahlberg	1790–1799
Magnus Flinck	1799–1810
Magnus Anton von Celse	1810–1820
Carl Fredrik Aspelin	1820–1825
Martin Friis	1826–1843
Fredrik Hjort	1843–1877
Wilhelm Reinhold Wester	1878–1900
Erik Marcks von Württemberg	1900–1903
Herman Edvard Louis Améen	1904–1909
Jacob Linders	1909–1938
Gustaf Axel Vilhelm Eriksson	1938–1962
Gustaf Olof Rosenqvist	1963–1970

Litteratur

- Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955
- Andersson, Cecilia, Åstorps tingshus - över 100 års kiv, i *Åstorps hembygdsförenings årsbok* 1982
- Bringmark, Gösta *Ängelholm: framtidsstad på gammal grund: en krönika i ord och bild till 450-årsminnet*, Malmö 1966
- Andersson Erik, *Byn vid vägkorset – om Åstorp genom tiderna*, Åstorp, Studieförb. Vuxenskolan Helsingborg 1985
- Enghoff, Karl, *Ängelholm 1516-1916. Översikt över stadens fyrahundraåriga historia*, Lund 1929
- Johannesson, Gösta *Skånes historia* 3:e upplagan, Malmö 1977
- Johannesson, Gösta *Helsingborg stad i 900 år*, Arlöv 1980
- Kulturnämnden, Ängelholm. *Bebyggelse och miljö*, Ängelholm 1973
- Nivesjö, Marianne, *Ängelholms tingshus*, stencil
- ”*Sveriges städer nu och fordom. Kristianstads och Malmöhus läns städer*” (utg. Albin Roosval), Stockholm 1918,
- Torgny, Ove, Ängelholm. *En hembygdsbok* 1993, Ängelholmsbygdens lokalthistoriska förening
- Ängelholm, *Inventering av den äldre bebyggelsen* 1956, Ängelholm 1956

²⁴ Jfr Generalguvenörens skr. den 4 april 1691.

²⁵ Jfr kungl. brev den 1 juni 1877. Domsagan benämndes Södra Åsbo och Bjäre domsaga